

Å tenke endring

FORSKNING: Knappt noen tenker har hatt større påvirkning på Alain Badious filosofiske prosjekt enn psykoanalytikeren Jacques Lacan, men hva består egentlig denne påvirkningen av? Hvilke likheter og forskjeller finnes der mellom Badiou og Lacan, mellom filosofien og psykoanalysen. Disse spørsmålene stod sentralt da Magnus Michelsen disputerte til Ph.D-graden i vår.

Av Magnus Michelsen, som disputerte for Ph.D-graden i humanistisk kjønnsforskning ved Universitetet i Bergen, med avhandlingen «Tarrying with Sexual Matters; Thinking Change for Lacan to Badiou», 2018.

Med avhandlingen *Tarrying with Sexual Matters; Thinking Change from Lacan to Badiou* intervenserer jeg i en av den samtidige radikale tenkningens sentrale diskusjoner, nemlig diskusjonen omkring forutsetningene og mulighetene for reell endring og sann nyskaping: Hva skal til for å endre den eksisterende tingenes orden? Hvordan er det mulig at noe nytt – noe radikalt nytt – kommer til? Jeg adresserer disse spørsmålene gjennom en lesning av [Alain Badious](#) filosofiske arbeid, og mer spesifikt gjennom en lesning av hvordan dette arbeidet forholder seg til [Jacques Lacans](#) psykoanalytiske lære – det vil si, gjennom en lesning av Badious traversering av Lacans såkalte antifilosofi.

Forutsetningen for avhandlingen min er følgende påstand: Det å tenke endring og nyskaping avhenger av en forståelse for sammenhengen mellom det seksuelle og en handlingens etikk, der handlingen er konstituerende for subjektet, slik denne sammenhengen finnes utlagt hos Lacan. Jeg hevder med andre ord at endring kun er mulig gjennom innvirkningen av et subjekt, for eksempel et politisk subjekt, og at Lacans begrep om den subjektivt konstituerende handlingen som en respons på et innledende møte med det seksuelle innehar en viss verdi som kan overføres til det å tenke konstitueringen av slike subjekter for endring generelt.

Når Badiou setter seg fore å traversere den lacanske antifilosofien, gjør han det fordi han mener Lacans subjektsteori tilbyr en uomgjengelig innsikt for enhver fremtidig forestilling om forutsetningene og mulighetene for endring og nyskaping. Samtidig anerkjenner han også begrensningene som hefter ved det lacanske rammeverket, og behovet for å arbeide seg gjennom og forbi disse begrensningene. Kort fortalt vil Badiou tenke prosesser og fortsettelse der Lacan etter sigende kun har tenkt strukturer og blindpunkt. Så når Lacan identifiserer lovens iboende motsetning som punktet for den subjektstkonstituerende handlingen, argumenterer Badiou heller for behovet for å begripe en vedvarende handling der subjektet konstituerer seg selv gjennom den gradvise endringen av situasjonen på bakgrunn av og videre fra dette punktet.

Å bruke kjønn

Likevel, dersom det seksuelle er en avgjørende kategori i Lacans subjektsteori, så er det seksuelle bemerkelsesverdig unndratt som et operativt begrep i Badious filosofi. Denne unndragelsen mener jeg fordrer en videre utforskning. Derfor setter jeg frem følgende påstand: For fullt ut å forstå den fulle betydningen av Badious traversering av den lacanske antifilosofien og dens implikasjoner for tenkningen av forutsetningene for subjektet og mulighetene for endring, kreves det en videre analyse av hvordan det seksuelle er i virke

innad i denne traverseringen som sådan.

Avhandlingen min er i bunn og grunn en overdrivelse av denne påstanden: Jeg påstår at de stedene der det seksuelle trenger gjennom i Badiou's argumentasjon også er de stedene der de avgjørende bestanddelene av Badiou's argument kommer sammen og møtes; der hans utlegninger om subjektet, dets etiske aspekter og mulighetene for endring og nyskaping hinsides Lacan når sine høydepunkt. Jeg påstår at nøkkelen til å forstå betydningen og implikasjonene av Badiou's traversering av Lacan er å finne der Badiou's etiske drift er motivert av en tilsynelatende grunnløs kobling til det seksuelle – at nøkkelen til Badiou's tenkning omkring endring og nyskaping er å finne ved de punktene der hans verk ikke kan unngå en viss «dveling ved det seksuelle».

Denne tesen er først og fremst av metodologisk eller strategisk karakter, der «sex markerer stedet, eller knuten som skal nøstes opp». Å analysere de symptomale knutene der det seksuelle trenger seg på, blir en metode for å følge opp implikasjonene av Badiou's filosofiske prosjekt og hans forsøk på å tenke subjektet og endringsmulighetene hinsides det lacanske rammeverket. I tillegg til et innledende kapittel om grunnlaget for Lacan's begrep om subjektets konstituering og Badiou's forhold til Lacan på et mer generelt nivå, består avhandlingen av tre kapitler som hvert og ett analyserer merket etter det seksuelle ved tre konkrete tilfeller i Badiou's verk.

Det feminine og det uendelige

Først analyserer jeg det seksuelles funksjon når det gjelder Badiou's begrep om den generiske mengden i *L'Être et l'événement* (1988), slik det utvikles gjennom kritisk dialog med det feminine ikke-heles logikk hos Lacan. Kort fortalt dreier det seg om en totalitet som ikke lar seg totalisere. Badiou introduserer den generiske mengden gjennom en henvisning til det feminine ikke-hele, tilsynelatende, men min påstand er at denne henvisningen kun gir mening dersom en erkjenner at begrepet om den generiske mengden er delt i to: Et innledende uskjønelig intet som svarer til benevnelsen av en radikal hendelse, og en påfølgende ekte generisk mengde som svarer til en faktisk sannhetsprosedyre, en faktisk endringsprosess.

Det avgjørende ankepunktet for Badiou er her begrepet om det uendelige, slik det knyttes til forestillingen om det feminine i Lacan. Badiou anklager Lacan for å opprettholde en essensielt sett førmoderne eller romantisk forestilling om det uendelige, der det uendelige reduseres til et utilgjengelig punkt, en stadig like uoppnåelig potensialitet, heller enn en gitt, realisert eller aktuell uendelighet. I egenskap av å være utilgjengelig, tilbyr det uendelige og det feminine kun et inkonsistensens hull som tjener til å opprettholde det endeliges konsistens og den falliske funksjonen, som et utilgjengelig hinsides – mens Badiou argumenterer for en aktuell uendelighet som vil redegjøre for realiseringen av sannheter, og endringsprosesser, som immanente i og for en gitt situasjon.

LES OGSÅ: [Alain Badiou](#) • [Alain Badiou's tapte virkelighet](#)

Promethevs

I mitt andre kapittel analyserer jeg Badiou sammenkobling av kjønnsforskjell og klassekamp i *Théorie du sujet* (1982), og fortsetter å utforske hvordan Badiou vender seg til tragedien for å utlegge denne sammenkoblingen. Prometheusfiguren bibringer Badiou forestilling om en tillitens etikk, som prosessen i og gjennom hvilken radikal endring kan realiseres – i motsetning til psykoanalysens foretrukne figurer, Ødipus og Antigone.

Prometheusfiguren leses her som en representant for hvordan radikal endring hos Badiou forstås som en subjektiv prosess som fortsetter fra en gitt situasjons iboende motsetning eller umulige punkt, der figurene Ødipus og Antigone stanser sine subjektive løpebaner nettopp idet de når frem til dette motsetningspunktet: Den første tar til der de siste ender opp. De ledende prinsipp for Badiou tenkning omkring radikal endring på dette tidspunktet – de røde 70-årene – er maoismens prinsipper om at det er fornuft i opprør og at én deler seg i to. Selv argumenterer jeg for at betydningen av Badiou konfrontasjon med det lacanske rammeverket, og hans vending mot Prometheus, ligger i det å lese disse to prinsippene sammen: Når situasjonen deler seg, avføder denne splittelsen en ny og opprørsk fornuft, opprør som fornuft, og muligheten for radikal endring ligger i prosessen å utlede følgene av situasjonens iboende motsetning, situasjonens umulige punkt, innad i situasjonen selv – det vil si, å inkludere det som i en gitt situasjon er den utelukket eller, som Badiou ofte formulerer det, å tenke i fortsettelsen av eller ut fra det umulige.

Antifilosofi

Til sist analyserer jeg den feminine andres funksjon i Badiou begrepsliggjøring av antifilosofien som sådan, gjennom forelesningsrekken *L'Antiphilosophie* (1992-1996). Lacan blir der fremstilt som et dobbelt unntak, som den som bringer den samtidige antifilosofien til sitt endepunkt, og som den som unngår antifilosofiens avgjørende kriterium, misogynien. Igjen argumenterer jeg for at disse unntakene må leses sammen for å fatte hvordan Badiou filosofi går frem for å tenke radikal endring. Avgjørende i den forbindelse er forskjellen mellom den antifilosofiske handlingen og den filosofiske forståelsen av hendelsen.

Den antifilosofiske handlingen legges frem som et løfte om et absolutt brudd, og dermed også som et løfte som alltid-allerede er brutt. Likevel unngår Lacan denne skjebnen i den grad hans handling ikke angår løftet om et avslørt nærvær av det usigelige reelle hinsides enhver vurdering og kunnskap *tout court*, men heller det å markere det reelles funksjon innad i kunnskapen, slik han demonstrerer dette i og med «matemet». For Badiou markerer Lacan slik det punktet hvorfra tenkningen tar til, som punktet for en hendelses mulige forekomst. Likevel, for Badiou forblir det å markere punktet for en hendelses mulige forekomst kun en forutsetning for subjektet og mulighetene for å tenke endring. En virkelig tenkning av radikal endring impliserer den trofaste deduksjonen av konsekvensene som hendelsen bærer i og for situasjonen – den arbeidskrevende prosessen for å inkludere splittelsen av situasjonen i situasjonen for slik å omskape situasjonen.

Psykoanalyse og filosofi

Avslutningsvis argumenterer jeg for at det seksuelles merke i Badiou traversering av den lacanske antifilosofien kan leses som ingenting annet enn merket for Badiou traversering av Lacan som sådan. Det er

ikke simpelthen tilfellet at den lacanske antifilosofien tar for seg det seksuelle og at Badiou derfor også må ta det for seg, i den grad han tar for seg den lacanske antifilosofien. Tvert imot markerer punktene der det seksuelle trenger gjennom i Badious argumentasjon punktene der de avgjørende bestanddelene i Badious argumenter kommer sammen og der hans utlegninger av subjektet, dets etiske aspekter og mulighetene for å tenke radikal endring hinsides Lacan når sine høydepunkt.

Det er ikke simpelthen tilfellet at Lacans begrep om kjønnsforskjellen som reell nødvendigvis markerer bevegelsen fra psykoanalysen til filosofien. Også Badious utlegninger av denne bevegelsens implikasjoner – fra begrepet om den generiske mengden gjennom granskningene av tragediens status til den antifilosofiske handlingens iboende misogyni – er markert av og båret frem gjennom en intim og intrikat forbindelse med det seksuelles problem.

Å lese Badiou

Avhandlingen min er først og fremst en intervensjon i Badiouresepsjonen, et bidrag til forståelsen av Badious forhold til Lacan og forbindelsene mellom deres respektive teorier om subjektets konstituering og den radikale endringens forutsetninger og muligheter. Slik, ved å lese etter de stedene i Badious verk der det seksuelle trenger gjennom, har avhandlingen min en viss relevans for samtidens radikale tenkning generelt. Den demonstrerer nemlig hvordan Badiou fortsetter inn i en affirmativ tenkning av det som det seksuelle markerer eller er et tegn på, nemlig det som ellers oftest er utelatt fra tenkningens domene.

Likevel anser jeg hovedbidraget i avhandlingen min å være dens videre utlegninger av den materialistiske dialektikken som utvikles i Badious traversering av Lacan: Å lese under antagelsen om at «sex markerer stedet» er også å dykke ned i de stedene der Badiou utfører en relokalisering av det reelle. Fra først å være en kategori ved subjektet, signifikantens subjekt, slik det er det hos Lacan, blir det reelle en kategori ved væren hos Badiou. Denne relokaliseringen åpner for et begrep om subjektet som en vedvarende endring av en gitt situasjon, i kjølvannet av situasjonens splittelse som forekomsten av en hendelse forårsaker. Slik åpner Badious traversering av Lacan for en teori om subjektet som er både materialistisk (forankret i væren) og dialektisk (en effekt av splittelser).

LES OGSÅ: [Luce Irigaray](#) • [Heidegger, Munch og dødens billedtenkning](#)